

Universitätsbibliothek Wuppertal

**Q. Horatii || Flacci Sermo-||nvm, sev Satyra-||rvm, sev
Eclogarvm libri || duo: Epistolarum li-||bri totidem.**

Horatius Flaccus, Quintus

Francofurti ad Moenum, 1577

1. Ad Mæcenatem

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-306](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-306)

A **EPISTOLARVM LIBER** D
PRIMVS.

I. AD MÆCENATEM. I.

RIMA dicte mihi, summa dicende camæna,
 Spectatum satis, & donatum iam rude, quæris
 Mæcenas iterum antiquo me includere ludo.
 Non eadem est ætas, non mens. Veianius, armis
 Herculis ad postem fixis, latet abditus agro:
 Ne populum extrema toties exoret arena.
 Est, mihi purgatam crebrò qui personet aurem:
 Solue senescentem maturè sanus equum, ne
 Peccet ad extremum ridendus, & ilia ducat.

B Nunc itaque & versus, & cetera ludicra pono:

Quid verum, atq; decens, curo, & rogo:

& omnis in hoc sum.

Condo & compono quæ mox depromere
 possim.

Ac, ne fortè roges, quo me duce, quo La-
 re tuter: (stri,

Nullius addictus iurare in verba magi-

Quò me cumq; rapit tempestas, deferor
 hospes.

Nunc agilis fio, & mersor civilibus un-
 dis,

Virtutis veræ custos, rigidusq; satelles:

Nunc in Aristippi furtim præcepta re-
 labor,

C Et mihi res, non me rebus subiungere co-
 nor.

Vt nox longa, quibus mentitur amica,
 diesq;

Longa videtur opus debentibus: ut pi-
 ger annus

Pupillis, quos dura premit custodia ma-
 trum:

Sic mihi tarda fluunt, ingrataq; tempo-
 ra, quæ spem,

• Consiliumque morantur agendi nauiter
 id, quod (æquè:

Æquè pauperibus prodest, locupletibus

Æquè neglectum, pueris, senibusq; no-
 cebit.

Restat, ut his ego me ipse regam, solerq;
 elementis.

Non possis oculos quantum contendere
 Lynceus:

Non tamen iccirco contemnas lippus in-
 ungi.

Nec, quia desperes inuicti membra Gly-
 conis,

Nodosa corpus nolis prohibere chiragra.

Est quâdam prodire tenus, si non datur
 ultra.

Feruet auaritia, miseroq; Cupidine pe-
 ctus?

Sunt verba, & voces, quibus hunc leni-
 re dolorem

Possis, & magnam morbi deponere par-
 tem.

Laudis amore tumes? sunt certa piacu-
 la, quæ te

Ter purè lecto poterunt recreare libello.

Inuidus, iracundus, iners, vinosus, ama-
 tor:

Nemo adeò ferus est; ut non mitescere
 possit,

Rr iij Si mo-

- Aⁱ Si modò cultura patientem commodet Is ne tibi melius suadet, qui rem facias, D
aurem.
Virtus est vitium fugere: & sapientia Si possis rectè: si non, quocumq; modo rē:
prima, Vt propius spectes lacrymosa poemata
Stultitia caruisse. vides, quæ maxima PuppI:
credis An, qui fortuna te responsare superba
Esse mala, exiguum censum, turpemq; re- Liberum, & erectum præsens hortatur,
pulsam, & optat?
Quanto deuities animi, capitisq; labore. Quòd si me populus Romanus fortè ro-
Impiger extremos curris mercator ad In- get, cur
dos, Non, ut porticibus, sic iudicijs fruatur ÷f-
dem,
Per mare pauperiem fugiens, per saxa, Nec sequar, aut fugiam, quæ diligit ipse,
per igneis: velodit:
Ne cures ea, quæ stultè miraris, & optas:
B Discere, & audire, & meliori credere E
non vis?
Olim, quod vulpes egrotò cauta leoni
Respondit, referam: quia me vestigia
Quis circum pagos, & circum compita terrent,
pugnax, Omnia te aduersum spectantia, nulla re-
trorsum.
Magna coronari contemnat Olympia, Bellua multorum es capitum. nam quid
cui spes, sequar? aut quem?
Cui sit còdicio dulcis sine puluere palma? Pars hominum gestit conducere publica.
Vilius argentū est auro, virtutibus aurū. sunt, qui
O ciues, ciues: quarenda pecunia pri- Frustris, & pomis viduas venentur aua-
mum est, ras,
Virtus post nummos, hæc Ianus summus Excipiantque senes, quos in viuaria mit-
ab imo tant.
Prodocet: hæc recinunt iuuenes dictata, Multis occulto crescit res fanore. verum
senesq; Esto alijs alios rebus studijsq; teneri: F
C Lauo suspensi loculos, tabulamq; lacerto. Idem eadem possunt ne horā durare pro-
bantes?
Si quadringentis sex, septem millia de- Nullus in orbe sinus Baijs præluceat amæ-
sunt, nis,
Est animus tibi, sunt mores, & lingua, Si dixit diues: lacus, & mare sentit amorē
fidesq; Festinantis heri. cui si vitiosa libido
Plebs eris. at pueri ludentes, rex eris. Fecerit auspiciū: cras ferramenta Teanū
aiunt, Tollebis fabri. lectus Genialis in aula est?
Si rectè facies. hic murus æbeneus esto, Nil ait esse prius, melius nil calibe vita.
Nil conscire sibi, nulla pallefcere culpa. Si non est: iurat benè solis esse maritis.
Roscia, dic sodes, melior lex, an puero- Quo teneam vultus mutantem Protea
rum est nodo?
Nenia, quæ regnum rectè facientibus Quid pauper? ride. mutat cenacula, le-
offert, ctos,
Et maribus Curijs, & decantata Ca-
millis?

Balnea,

A *Balnea, tonfores: conducto nauigio aque
Nauseat, ac locuples, quem ducit priua
triremis.*

*Si curtatus inaequali tonsore capillos
Occurri: rides. si fortè subucula pexæ
Trita subest tunica: vel si toga disfidet
impar:*

*Rides. quid, mea cum pugnat sententia
secum?*

*Quod petijt, spernit: repetit, quod nuper
omisit:*

*Aestuat, & vitæ disconuenit ordine toto:
Diruit, aedificat, mutat quadrata rotun-
dis.*

B *Insanire putas sollennia me, neq; rides:
Nec medici credis, nec curatoris egere
Apratore dati: rerum tutela mearum
Cum sis, & prauè sectum stomacheris ob-
vnguem*

De te pendentis, te respicientis amici.

*Ad summam, sapiens uno minor est Ioue,
diues,*

*Liber, honoratus, pulcher, rex deniq; re-
gum:*

*Præcipuè sanus, nisi cum pituita molesta
est.*

In hac epistola plurima elucet verborum, & sententiarum lumina: elegantissima insunt, in ea translationes, & allegoriae, aliaque verborum imutationes, & sententiarum forma. Res quidem ipsa è media philosophia petita, atque è liquidissimis Academiae fontibus hausta sunt, vt facile appareat, Horatium iam natu grandem, iocis, & nugis relictis, ad studiũ seuerius, & sene dignius trãire meditari. Perpetua autem est in hoc principio tralatio: quã sic explico, Mæcenas, quem ego primis meis versibus prædicaui, laudari, atque ornari: quemque meis vltimis scriptis laudare, & ad immortalitatem consecrare institui, debeo quidem certè, tu me ad pristinum illud scriptionis genus, nempe ad versus lyricos, & (si satyræ in scriptis ludicris numerandæ sunt, vt quidam volunt) ad satyras reuocare, & percellere conaris, me (inquam) ex meis scriptis, quæ ad hominum manus peruenerunt, satis à populo cognitũ. verũ hæc ætas aliam vitam, alios mores, aliud studium denique postulat. versus lyricos feci partim iuuenis, partim ætate virili, ac media: satyras scripsi ludibundus: quibus comiter, & vrbane hominũ mores reprehendi. neque mihi scribendi vel voluptatem turpem, vel laborem recusandum esse duxi.

Nunc autem ætate iam ad senectutem præcipitata, periculum esse puto, ne, si me iterum ad versus scribendos, & ceteras res ludicras conferam, & ita me populi iudicio de integro committam, meã canitiem populo deridendam propinem.

PRIMA DICTE MIHI, &c.] sic Hom. ὅτι τῆ βασιλείας, Ἐν σοὶ μὲν λήξω, σὸ δ' ἀρχομαι. id est, in te qui dem desinam, abs te autem initium ducam. idem de musis Iouem canentibus. Ἀρχομαι δ' ὕμνεοι θεαί, λήξωσι τ' ἀοιδῆς: id est, Musæ principio carminis sui Iouem laudant, & eius laudibus cantũ finiunt. & Theocr. ἐγκομ. πολεμ. Ἀνδρῶν δ' αὖ Πτολεμαῖος οὐκ ἀσφοῖσι λεγέσθω, καὶ πύματι, καὶ μέσσοι: ὁ γὰρ ἀσφοῖς τῆς ἀνδρῶν. id est, Virorum autem in primis Ptolemaeus dicatur, & vltimus, & medius. hic enim est hominum præstantissimus. & Theognis. ὦ δῖνα Ληπὸς υἱὲ, Διὸς τέκος, ἔ ποτε σὶο Λήσσομαι ἀρχόμενος, ἢ δ' ἀποπαύομενος. id est, O rex Latonæ filii, Iouis suboles: nunquam tui obliuiscar, neque in principio meorũ carminũ, neque in extremo. Ex hoc loco argumentantur quidam epistolas postremo loco ab Horatio esse scriptas, & postremo loco esse locandas.

SUMMA] suprema, vltima, vt Ode 28. lib. 3. Summo carmine, quæ Cnidon, Fulgentisq; tenet Cycladas.

SPECTATVM SATIS] satis perspectum, & cognitum, δοκίμα δέντα. nota sunt illa loquendi genera apud M. Tull. spectata virtus, spectata fides, spectata nobilitas, quæ translata sunt ab histrionibus, & gladiatoribus. Terent. in Andr. enim uerò spectatum satis putabam, & magnum exemplum continentia. pertinet etiam interdum ad nummos. Plaut. in Persa. Non hercle quoi nunc hoc dem spectandum, scio. Ouid. i. de Trist. eleg. 4. Scilicet vt fuluum spectatur in ignibus aurum, Tempore sic duro est experienda fides.

ET DONATVM IAM RVDE] liberati gladiatores, tude donabantur. M. Tull. Philip. 2. Tam bonus gladiator rudem tam citò accepisti?

ITERVM ANTIQV. M. INCL. L.] translatio sumta à gladiatoribus. significat autem per ludum antiquum, versus lyricos, atque amatorios, & fortasse etiam satyras, & omne genus versuũ. iam hoc genus loquendi queris includere, Horatio vsitatum, vt annotauimus ad Od. 15. lib. 1.

VEIANIVS] gladiatoris nomen.

HERCVLIS AD POSTEM FIXIS] Herculi consecratis, & ad eius ædem suspensis. Nam qui artem aliquam desinebant, eius artis instrumenta eiusdem artis præsidii deo sacrabant, & in eius dei templo suspendebant. Virgil. Melibæo, Hic arguta sacra pendeat fistula pinu. per postem autem templum significatur. Virg. Aeneid. 5. Neptuni sacro Danais de poste refixum.

LATET ABDITVS AGRO] delitescit in agro, arte armorum ludicra omissa.

NE POPVL. EXTR. TOTIES] id est, ne toties populo supplicet, vt eum libertatem exoret. sed potestne sapius exorari, seu obtineri libertas: eueniebat interdum, vt boni gladiatores, tamen à populo libertatem obtinuissent, tamen propter excellentiam, in ludum iterum, atque iterum reuocarentur, atque aded retraherentur.

quam

A quam explicationem si probabimus, intelligitur hæc esse dicta ad laudem Veianij. tanquam boni gladiatoris: & ita Acro & Porphirio. Sed mihi magis placet Turnebi, viri ingenio & doctrina excellentis, sententia: qui hunc locum sic explicat: ne Veianius à pari suo victus, & ita iamiam ab eo iugulandus, à populo supplex salutem petat: quam quidem sapius victus Veianius, sæpenuerò exoravit. & ita malus gladiator fuit. Iam locus, in quo gladiatores decertabant, arena appellabatur. *extrema* autem dixit, quia ab extrema parte arenae boni, & victores gladiatores à populo libertatem, mali, & victi, salutem petere solebant. Sed nõ dissimulabo lectori, me reperisse scriptum in plerisque libris manuscr. *exornet*: vbi alij habent *exoret*. que fortasse vera & recta scriptura est. hanc quidem vulgatam anteponebat Simeo Bosius. *exornet* autem, vt reperi annotatum in duobus libris manuscr. id est, ludo decoret. gladiatores enim dabantur populo: ex quo munus gladiatorium.

B *PURGATAM*] sic Plautus mil. glor. *Perpurgatis ambo damus tibi operam auribus*. contra epist. prox. *Auriculas citharæ collecta sorte dolentis*.

PURG. CR. Q. PERS. AVREM] id est, qui me crebro moneat non auersum à monitis. *perfonet aurem* autem idem valet, quod *per aurem sonet*: quale est illud Od. 7. lib. 2. *quis vdo Depererare apio coronas, Curatue myrto?* pro eo, quod est, de vdo apio properare coronas curat, aut myrto. cuius generis aliquot exempla ad illum locum collegimus. alioqui *personare* verbum est absolutum & compositum: quod cum sexto casu iungi solet, vt Od. 17. lib. 1. *dulci Tyndari fistula Valles, & vsticæ cubantis Lænia personere saxa*. & M. Tull. in Pisonem, *cum collega tui domus cantu, & cymbalis personaret*. vide plura ad Od. illam 17. lib. 1.

SOLVE SENESCENTEM] huc pertinent versus Ennij, *Sicut fortis equus. spatio qui saepe supremo Vicit Olympia, nunc senio confectus quiescit*. Solue autem, id est, deiunge à curru. Atq; ita Hom. *λυειν ἵππους ἐξ ὀρέων*. vt il. v. *λύσας ἐξ ὀρέων*: & ite saepe alibi.

C *ILIA DUCAT*] agrè spiritum ducat, spiritus difficultate laboret, ilia trahat, vt loquitur Pli. lib. 26. & item Lucanus quodam loco: anhelet, propterea scilicet, quod septem illa Circi spatia decurrere non possit.

VERSUS, ET CETERA LUDICRA] omnes ferè per versus, & ludicra, carmina lyrica significari putant. Non desunt tamen, ij que docti, qui etiam satyras in numero scriptorum ludicrorum habent, multoq; adeò magis, quam Odarum libros. Sic enim disputant illi, Satyrarum locutio sermo merus est, nihilq; ex satyris Horatius, præterquam risum legentium, querit. Præterea duobus locis satis apertè declarat, satyras scriptionis genus esse ludicrum: vno, qui est lat. 10. lib. 1. *hac ego ludo, Quæ nec in aede sonent, &c.* altero, qui est lat. 5. eiusd. *vbi quid datur ot, Illudo chartis*. Ego iudicium meum non interponam. hoc tantum dicam, in satyris multum quid inesse vrbanitatis, & comitatis, & ioci: sed Horatium tamen, dum ride re, & iocari, & ludere videtur, plerumq; in eis res ferias agere: hic autem satis planè (vt mihi quidem

videtur) quid sentiat, verbis exprimere, atq; eloqui, nempe se versus faciendorum finem facere, iocos omnes, amores, cõuiuia, nugas, res omnes ludicras deniq; ommittere, seseq; totum ad philosophiam, tanquam vitam superioris emendatricem, & omnium virtutum, vitamq; adeò beatam effectricem, conferre in animo habere: quibus consentaneum est illud in epist. 2. lib. 2. in extremo. *Nimirum sapere est abiectis vile nugis: Et tempestiuu pueris concedere ludum, Ac nõ verba sequi fidibus modulanda Latinis: Sed vere numerosq; modosq; ediscere vite*. Idem eadem epist. duabus antè pagellis, ait annos, & ætatem ingrauescentem sibi eripuisse iocos omnes, *Venerem, conuiuia, ludum, Tendunt præterea* (inquit) *extorquere poemata*.

ATQVE DECENS] atq; honestum, seu decorum. *πικρόν καὶ ἀρετόν, ἢ ἀεισηκόν*.

OMNIS IN HOC SVM] totus in hoc sum. sic lat. 9. lib. 1. *Nescio quid meditans nugarum, totus in illis*. Nam omnem hic posuit pro toto. Sic Homerus, *ἰλ. λ. πᾶς δ' ἄρα χαλλῶ λάμψ' ὠσε τροπή*. id est, *omnis vtiq; ferro Splendebat, vt fulgur*. sic idem Horat. Od. vlt. lib. 3. *Non omnis moriar, magna pars mei Vitabit Libitinam, &c.*

CONDO, ET COMP. QVÆ M. &c.] non dicit, se ea scribere, quæ mox in lucem edere, & diuulgare possit, sed ea congerere, & recondere in animo, quæ mox ad vsum suum, & ad rectè, sapienter, & virtuti conuenienter viuendi facultatem sumere, & deponere queat. allegoria est ducta ab agricolis, qui fructus perceptos, & frumentum condunt. M. Tull. in Catone maiore. *non ferendis non percipiendis, non condendis fructibus*: vel ab ijs, qui in penu, seu in apotheca recondunt res ad victum necessarias, quas suo tempore depromant: & quibus, cum opus sit, vtantur. vt epist. 2. huius lib. *valeat possessor oportet, Si comportatis rebus bene cogitat vti*. His adde exemplum formicæ, quod est lat. 1. lib. 1.

QVO ME DVCE] quo duce, id est, quo auctore, & principe, *πρωάρχοντι*.

F *QVO LARE*] qua familia: seu quo familiae duce. erant enim plures philosophorum familiae, vt familiae Platonis, & Academicorum, familiae Aristotelis, & Peripatericorum, Zenonis, & Stoicorum, &c. familiae autem dicebantur, quia quæ admodum qui sunt eiusdem familiae, eiusdem sunt nominis, atq; adeò cognominis: ita qui eundem in Philosophia ducem atque auctorem sequuntur, communi nomine, seu cognomine appellantur: vt Zenonis discipuli & sectatores, Stoici: Arcefilæ, noui Academici: Aristotelis, Peripaterici: Aristippi, Cyrenæici. sic Oda. 29. lib. 1. *Socraticam domum* dixit, pro familia Academica, & ijs, qui à Socrate orti sunt.

NULLIVS ADDICT.] videtur significare, se esse Academicum, quorum est nulli rei assentiri. qua de re M. Tull. lib. de finibus. Sed quod ait se nullius in verba magistri iurasse, idem ferè dicit M. Tull. alijs verbis, in proœm. lib. 4. Tuscul. *nos institutum tenebimus, nullisq; vnius discipline legibus restricti, quid sit in qua, re maxime probabile, maxime requiremus*. Idem in proœm. lib. 2. notans, ac

A tans, ac de
pliaz felle
Horat. mo
i feram
tuf, ientem
necessitate
ca cogant
dellu quid
nam per
Addic
cum dicit
si, credito
I v r a
iorem
Q r o
tio perpe
se feruire
ne temp
per vnam
A g i t
pedis, o
lem, nam
Quæ cur
Et m
dicit. fig
Peripater
qui sapie
cant, vt
Cyrenai
ad temp
Sext. de
temp. ca
merfor a
lann. C
gis conu
terè Ca
fortuna f
V i r
qui sum
ponunt
nistrand
bus sub
confirma
mu con
tere, &
Virtuti
toriani
N v
plina t
fippo
moolip
alepilt
S v
item la
Nicotia
german
tia: qua
tentia
sibi sal
to gen
dicitur
preher
vitz cu

A tans, ac describens eos philosophos, qui vni disciplinæ sese dederunt, eodem verbo vitur, quo Horat. nosq; ipsos redargui, refelliq; patiamur. quod ijs ferunt iniquo animo, qui certis quibusdam, destinatisq; sententijs quasi addicti, & consecrati sunt, eaq; necessitate constricti, vt etiã, que non probare soleant, ea cogantur constantia causa defendere. In voce addictus quidã subintelligunt sum, sed minus rectè. nam pertinet ad verbum deferor, quod sequitur. Addicti autem propriè dicebantur debitores, qui, cum damnati iudicatum soluere non possent, nexi, creditoribus in seruitutem addicebantur.

IVRARE IN VERBA] sup. Od. 16. epod. Sed iurem in hac. & Od. 15. In verba iurabas mea.

QVÒ ME CVMQVE RAPIT, &c.] tralatio perpetua est à nauigantibus ducta. significat, se seruire temporibus, id est, pro natura, & ratione temporum hanc, vel illam disciplinã, non semper vnam, eandemq; sequi ac probare.

AGILIS] quasi ad agendum promptus, & expeditus, vt epist. ad Loll. 2. hoc libro, agitem, nauumq; remissi. & epist. ad Iul. Flor. cod. lib. **B** Que circumuolitas agilis thyma?

ET MERSOR CIVILIB. VNDIS] idem dicit. significat enim, se interdum Stoicorum, aut Peripateticorum disciplinam colere, ac probare, qui sapientem à reip. administratione non auocant, vt mox ex M. Tullio ostendemus: interdum Cyrenaicis & Epicurèis assentiri, qui sapientem ad remp. accessurum negant. M. Tull. in orat. pro Sext. de Epicuro, sapientem omnia sua causa facere, remp. capeffere hominem benè sanum non oportere. mersor autem scriptum reperi in trib. cod. Vati. & Iann. Clericano, Nicotianis, Russard. & sanè magis conuenit vndis hoc verbum, quàm versor. sic ferè Catull. ad Manlium, Accipe, queis mersor fortuna fluctibus ipse.

VIRT. VERÆ CVST.] quales sunt Stoici, qui summum bonum, & vitam beatam in virtute ponunt: aiuntq; etiam sapientem ad remp. administrandam accessurum. M. Tullius lib. 3. de finibus sub Catonis persona, Cum autem adtuendos, conseruandosq; homines hominem natum esse videamus: consentaneum est huic natura, vt sapiens velit gerere, & administrare remp. Quidã hic legi volunt Virtutis verè custos. Non desunt qui hoc modo, virtutis verus custos.

NVNC IN ARIST.] à quo Cyrenaica disciplina manauit. M. Tullius Offic. 3. Atqui ab Aristippo Cyrenaici, atq; Annicerij nominati omne bonũ in voluptate posuerunt, &c. de quo plura dicemus ad epist. ad Scauam, hoc lib.

SVBIVNGERE] sic habent tres lib. Vatic. & item Iann. Faër. Tornes. Raïn. Card. Clericanus, Nicotiani, Russard. quam scripturam probo, vt germanam, & veram, reiecta altera, vt supposititia: quamuis & verbum summittere sciam huic sententiæ conuenire. Sed quomodo Aristippus res sibi subiungebat, non se rebus: eò quòd nulli certo generi vitæ, nulli certo vestitui, nec cultui addictus, aut alligatus erat: sed liberè & sine villo reprehensionis metu pro tempore, hunc, vel illum vitæ cultum sequebatur ac probabat: vt epist. 17.

cod. lib. Omnis Aristippum decuit color, & status & res, Tentantem maiora, ferè presentibus equum, &c. paullo post de eodem, Alter purpureum non expectabu amictum, Quidlibet indutus celeberrima per loca vadet, Personamq; feret non inconcinuus utramq;. Atque hæc nuper mihi indicauit Simeo Bosius Lemouix.

VT NOX LONGA] similitudo, seu *ἡσυχία* multiplex, ducta ab amantibus: ab ijs, qui suas operas locarunt, quiq; operas dant diurnas mercede conducti: & à pupillis, quos matris custodia coërcet.

AMICA] *ἡμεῖς*, vt epist. ad Vallam lib. 1. Quod me Lucana iuuenem commendet amica.

OPVS DEBENTIB.] ijs, qui conducti sunt, vt opus faciant.

MORANTVR] id est, retardant.

SIC MIHI TARDA FL.] *ἀντομόδοσις*. tarda fluunt. i. tardè eunt, tarda sunt, seu videntur. tralatio à fluminibus. tale illud, Tempora labuntur, &c.

AGENDI NAVITER ID, QVOD, &c.] **E** philosophandi. nam sapientiæ studium æquè pauperibus, ac diuitibus prodest, eiusdemq; neglectio æquè pueris, ac senibus nocet.

RESTAT, VT HIS EGO ME, &c.] cum impeditus duris temporibus, & potentiorum, ac principum amicitia non possim operam omnem in studium sapientiæ conferre, restat vt his primordijs, & elementis philosophiæ me contentum esse oporteat.

NON POSSIS OCVLVS] à simili. Et si aliquis (inquit) tantum oculorum aciem intendere, seu contendere non possit, quantum Lynceus, nò tamen oculorum morbum negligere debet. Contendere oculo autem in omnibus quidem libris manuscriptis scriptum reperi, (nisi quòd in vno videbatur deletum fuisse s. post o. in voce oculo) non potui tamen non probare Ioannis Passeratij coniecturam, qui putat legendum potius, oculos, vt dicimus contendere neruos, vireis, aciem oculorũ. Quin ego cum diligentius attendi, contendendo legendum esse oculos. Quemadmodum enim Latinè dici non potest, non possis oculo tantum certare, quantum Lynceus: ita neq; tantum contendere oculo, quantum Lynceus. Confirmari potest hæc lectio auctoritate Afran. Homin. Contendit oculos, derrepente abijt calo: & Attij, Tereo. video ego te, mulier, more multarum vti, Vt vim contendas tuam ad maieftatem viri. Sed quid pluribus testimonijs opus est? vnus Lucretius erit nobis instar omnium. Sic igitur politissimus ille scriptor lib. 1. Primum Graius homo mortaleis tendere contra Est oculos ausus, &c. sic enim legendum, & ita scriptum esse à Lucret. testantur grammatici veteres: & ita edendum propediem curabo, quamuis prioribus editionibus religione quadam impeditus, id facere non sim ausus.

LYNCEVS] de Lynceo notissima fabula est, cum vsque adeò ceteris oculorum acie præstitiffè, vt, quæ apud inferos agerentur, videret. sed plura de eo diximus ad sat. 2. lib. 1.

INVNGI] quidam libri vet. habent inungui.

NEC, QVIA DESP. INVICTI. &c. Glyco-

A Glyconem athletam, aut pugilem fuisse verisimilius est quam gladiatorem. De quo nihil equidem me legere memini: de Glaucone multa memoriae prodita sunt. commemorat eum Demosthenes in oratione *de Syracusanis*: de eodem multa Suidas.

NODOSA] quæ veluti nodis quibusdam vsu manuum, & articularum impedit. cessantem morbum appellat epist. 15. ciuid. lib.

EST QUADAM PROD. TEN.] licet vsq; ad certum aliquem finem progredi, si non licet superare, aut transgredi. in tribus codicib. Vatic. & Tornes. & aliquot alijs, scriptum est, *Est quodam*, ex qua scriptura feci. *Est quodam*, quæ sine dubio vera est.

VERBA ET VOCES] id est, carmina, & cantiones, & (vt Græci vocant) *ἐπωδαί*: sed significat ἀλληγορικῶς sermones philosophicos. M. Tull. *ἐπωδαί* quas appellant Græci, cantiones videtur nominare in lib. de claris orator. *Cum ego pro Titinia Cotta perorauissem*: ille [Curio] contra me pro Seruio

B *Naui diceret, subito totam causam oblitus est, idq; veneficijs & cantionibus Titinia factum esse dicebat.*

Horatius hinc voces, alibi carmina appellat, vt & Virg. Pharmaceutria: *Carmina vel celo possunt deducere lunam.* Tibullus cantus lib. 1. eleg. 8. *Cantus vicinis fruges traducit ab agris: Cantus & irata detinet anguis iter.* sic nutrix illa apud Euripidem in Hippolyto, Phædræ amore Hippolyti captâ, & ex eo amore grauiter laborantem consolans dicit, voces esse nonnullas, & quædam carmina, quibus illa agritudinem suam leuare possit, his verbis, *Εἰσὶν δ' ἐπωδαί, καὶ λόγοι θεληκλήριοι*. Φαιφουταὶ πῆσθε φάρμακον νόσου. id est, sunt autem voces, seu cantiones, & sermones, ad mulcendum compositi. Reperietur aliquod huius morbi remedium. Veteres autem tantam vim in huiusmodi carminibus, seu cantionibus inesse putabant, vt eas etiam morbis, & vulneribus mederi existimarent. Itaq; Homerus *ὀδ. τ.* sanguinem ex eo vulnere, quod Vlyssis femori aper inflixerat, manantem, facit *ἐπωδή*, id est, carmine, seu cantione, & quibusdam vocibus cohiberi, his verbis, *ὦ Πηλεΐδ' Ὀδυσσεὺς ἀμύμητος ἀντιθέοιο Δῆσταιν ὀπίσταν μένος, ἐπαοιδῆ δ' αἶμα κελαινὸν ἔρχεν.* id est, vulnus autē Vlyssis omni culpa carentis, & dijs comparandi, obligarūt sciēter: carmine autē sanguinem nigrum represserunt. Et Pindarus *ἐιδ. γ. π. β.* cum exposuisset, Æsculapium Chiront in di disciplinam esse traditum, vt ab eo medendi sciētiā disceret, atque ad Æsculapium postea conuenire & concurrere solitos, qui aut morbis affecti, aut vlcerosi, aut faucij essent, subiungit ad extremum, eam fuisse in Æsculapio artis præstantiam, vt quotquot ad se venirent ægri, aut debiles, aut vulnerati, omneis malis ac laboribus leuatos abs se dimitteret, alios carminibus curans, alios potionibus, alios pharmacis, & medicamentis foris admotis, alios adhibita sectione. verba Pindari sunt hæc, *τὸς μὲν μαλακαῖς ἐπαοιδῆς ἀμφέπων, τὸς δὲ πωροσάνεα πίνοντας, ἢ γυίοις ἀειδάπων πάντοθεν φάρμακα, τὸς δὲ πεμαῖς ἔσασιν ὀρθός.* Idem *ἐιδ. η. Νεμ.* ἐπαοιδῆς δ' ἀνὴρ τόδωλον καὶ πρὸς καίματον θῆκεν. id est, carminibus autem, seu cantionibus quisi piâ doloris sensum ademit. Habuit, & Medæa suas *ἐπωδαί*, de quibus Pau-

C san. in Corinth. Plato quoq; in Euthydemo eorum artem, qui orationes componunt, cum arte excantatorum comparat, quia, quemadmodum hæc viperas, phalangia, scorpions, & huiusmodi animalia pestifera, & morbos lenit, ac permulcet: ita illa iudicium, contionis, & multitudinis animos delinire solet. verba Platonis sunt hæc, *ἢ μὲν γὰρ τῶν ἐπωδῶν, ἔχων τε, καὶ φαλαγγίων, καὶ σκορπίων, καὶ τῶν ἄλλων θηρίων τε καὶ νόσων κήλησις ἔστιν. ἢ δὲ δικαστῶν τε, καὶ ἐκκλησιαστῶν, καὶ τῶν ἄλλων τῶνδε μὲν πύργων εἶσα.*

D LAVDIS AMORE TVMES?] φιλοτιμίαι, ambitiosus es? ambitione laboras? apto verbo vsus est, ad exprimendum ambitiosi morbum.

PIACVLA] καθάρματα. sup. lib. 1. Od. 28. *Τεῖς πιακὺλα nulla resoluent.*

TER] τεί, numerus est perfectus, vt annotauimus ad Od. 1. lib. 1.

PVRE] sacra enim omnia debent tractari à puris. At philosophia: studium, sacrum est: & libri philosophici, sacri sunt. Quare nemo ad eorum lectionem accedere debet, illotis, & impuris manibus: hoc est, animo impuro. iccirco dixit *purè lecto.*

E RECREARE] ἀναζωοποιῶ. fat. 2. lib. 2. *Scure creare voles tenuatum corpus. & 4. ciuid. Tostis marcentem squillis recreabis, & Astra Potorem cochlea.*

AMATOR] ἐραστής. amator (inquit Donat.) corporis est, amicus animi.

NEMO ADEO FERVS EST] nemo adeo vitiosus est, quin virtutem consequi: nemo adeo immanis & ferus, quin exuere feritatē, & humanitate expoliri possit. Est autem vsus duabus translationibus, quæ mutuò non respondent, *ferus*, & *mitescere*, cum fera, id est, *ἀγρία*, mansuescant potius, seu cicurentur: acerba mitescant. præterea in voce *cultura* alia translatio inest: qua & M. Tull. vsus est *Tusc. 2. cultura porrò animi philosophia est.* Theognis autem ait, animi morbos nulla medicina sanabileis esse. quod si Deus (inquit) hanc medicis vim, ac facultatem dedisset, vt vitium tollere, & malam mentem sanare possent, magnam mercedem ferrent.

F VIRTVS EST VITIUM FVG.] Quintil. lib. 9. cap. 3. vbi disputat de figuris verborum, ita hunc locum explicat. *Interim etiam dubitari potest, cui simile vitio sit schema: vt in hoc. Virtus est vitium fugere. Aut enim partes orationis mutat ex illo. Virtus est fuga vitiorum: aut casus ex illo, virtutis est vitium fugere.* Lucilius apud Lactantium Firm. multo plura in definitionem virtutis includit. sic enim ille, *Virtus, Albine, est pretium persolvere verum. Quis in versamur, quis vinum rebi potesse: Virtus est homini scire id, quod quæq; habeat res: Virtus scire homini rectum, vile, quid sit honestum: Quæ bona, quæ mala item, quid inutile, turpe, inhonestum: Virtus quarenda rei sinem scire, modumq;: Virtus diuitijs precijs persolvere posse: Virtus id dare, quod re ipsa debetur honori, Hostem esse, atq; inimicum hominum, morumq; malorum, Contra defensorem hominum, morumq; bonorum: Magnificare hos, his bene velle, his viuere amicum: Commoda præterea patriæ sibi prima putare: Deinde parentum, tertia iam postremaq; nostra.*

A EXIGVVM CENSVM,] infra epist. 7. ciufdem lib. *Præconem tenui censu.* & Od. 15. lib. 2. *Privatus illis census, erat brevis.* vbi quid sit cēsus, docuimus.

TURPEM QVE REPVLSAM] cur turpem? quia turpe est petiisse magistratum, & non obtinuisse. sed M. Tull. in orat. de Harusp. respons. eos repullos esse dicit, non qui aliquando honorē vitio ciuitatis, non suo, non sunt allecuti: *nam id quidem* (inquit) *multis sæpe optimis, atque honestissimis viris accidit: Repulsi sunt ij, quos ad omnia progredientes, quos munera contra leges gladiatoria paranteis, quos aperitissime largienteis non solum alieni, sed etiam sui, vicini, tribules, urbani, rustici repulerunt.* Hæc igitur dumtaxat repulsa, Ciceronis sententia, turpis est. est & sordida, & eius expers vir tus est: vt Oda 2. lib. 3. *Virtus repulsa nescia sordida, in-Contaminatis fulget honoribus.*

CAPITIS QVE] id est, & corporis. ex parte corporis nobilissima ac præstantissima totum corpus intelligitur. Sic sæpe Homerus, Virgil. & item alij.

B IMPIGER EXTR. CVRR. MER.] nauigas ad Indos, nam currere, & cursum, ad nauigationem pertinere: & currum pro nauis usurpari su præ ostendimus. mercatores autem (ἐμπόρος nomen) Græci à mercibus & mercando sunt appellati, quòd merces aliunde petant, siue euentes, siue ue permutantes, quas in patriam suam deportēt, vt eas pluris distrahant. cui rei multum dissimilis est negotiatorum ratio. negotiantur enim vel arando, vel pascendo, vel pecunijs occupandis, vel vectigalibus conducendis. *Impiger* autem nomen est adiectum ad verbi vim adiuuandam atque augendam: quasi *impiger curris* dictum sit pro impigre curris.

PER MARE, PAUPERIEM FVGIENS, &c.] Theognidem videtur expressisse: *χρη γδρ ὀμῶς ὄπι γλυπτε, καὶ εὐρέα νῶτα θαλάσσης διζέσθαι χαλεπῆς, κύρνε, λύσιν πενήτης.* id est, oportet enim similiter & super terram & super lata terga maris paupertatis solutionem, seu liberationem Cyrene querere. Idem alibi non solum per mare currendum censet, vt paupertatem fugiamus, verum etiam in mare defiliendum, & ex altis, ac præruptis saxis præcipitandum, his verbis, *Ἦν δὴ χρη φεύγοντα καὶ εἰς μελακῆ- τεα πόντον Ριπίειν καὶ περὶ ὄν, κύρνε, κατ' ἠλιβάτων.*

C **PER IGNEIS]** per ignem, seu per igneis ire dicuntur, qui quippiam magno cum sui capitis periculo moliuntur. Aristoph. in *Lystrata* *κἄν με χρη ὄσα τὸ πυρός, θέλω βαδίζειν.* etiam si me opus sit per ignem, volo ire. Hom. *ἰλ. κ. τόπου δ' ἑσπομένοιο καὶ ὀκ πυρός αἰθομένοιο Δ' μφω νοσήσοιμεν, ἐπι πέρι οἶδε νοῆσοι.* id est, Hoc autem (Ulysses) comitante vel ex igne ardente nos ambo incolumes reuertamur: quoniam supra omneis mortaleis est intelligens. M. Tull. *Tuscul. lib. 2. in extr. Quid de nostris ambitionibus, quid de cupiditate honorum loquar? quæ stūma est, per quam non cucurrerint ij, qui hæc olim punctis singulis colligebant?*

NE CVRES EA, QVÆ, &c.] hæc est huius loci sententia, vt rem familiarem augeas, paupertatemque fugias, terras omneis, & maria omnia

D peragras: vt non cures autem, & vt contemnas ea, quæ stultè admiraris, & concupiscis, quales sunt diuitia, honores, opes, potentia: discendi laborem perferre non vis, nec prudentiori sapientioriq; credere? *ne hoc loco valet vt non, ne quis putet prohibendi vim habere: estq; hic ordo verborum, non vis discere, & audire, & meliori credere, ne cures, id est, vt desinas curare, seu vt ne cures ea, quæ immerito & insipienter miraris & exoptas? nempe bona externa.*

QVIS CIRC. P. ET CIRC. COMP. PVGNAX MAGNA COR. CONTEMN.] Quis homo pugnax, & vir fortis, in paruis, & vulgatis certaminibus ætatem suam consumere, vireisque contere vellet: certamina autem nobilissima, qualia sunt Olympica, contemnat, præsertim cui vincendi spes proponatur, condicioque feratur non magno admodum labore suscepto? profecto nemo. Ita stultum est pecuniarum, & inanissimarum rerum gratia totam vitam in molestissimis curis, ac laboribus traducere: animorum autem sanandorum, & sapientiæ parandæ causa discendi laborem perferre nolle. M. Tull. in orat. pro Flacco ait iocans, & Græcos irridens, Olympiorum certaminum victoriam Græcis maiorē, & gloriosiore fuisse, quā Romanis triumphū. Et Plato Olympionicarum vitam pro beatissima posuit, lib. 5. de rep. vbi enumeratis ijs cōmodis, quibus fruuntur: & incommodis, quibus liberantur ciues ij, quibus inter ipsos bona fuerint communia, subiicit: ab his igitur malis omnibus erunt liberi, vitamq; viuēt Olympionicarum vita beatiorē. verba Platonis sunt hæc, *ζήσοσι τε τὸ μακαριστὸν βίου, ὃν οἱ ὀλυμπιονικῆσαι, μακαριώτερον. coronari Olympica autem, genus est loquendi Græcum, pro coronari Olympiorum nomine. sic enim loquitur illi, σεφανῶσαι Ὀλύμπια.* Simonides, *Ἰθμία, δις Νέμεα, δις Ὀλύμπια ἐσεφανῶσιν:* id est, Isthmia, bis Nemea, bis Olympia coronatus sum. ex Hephæstione: quem locū mihi indicauit Simeo Bosius.

SINE PVLVERE] sine labore, Græci ἀκονίη dicunt. Pausan. *Ἠλιακ. β. τὸ τε μὲν δὴ τὸ παλαιότερον πλεὺν νικῶν ἀπὸρ ὀκ Μαντινέας Δρομεὺς ὄνομα παρῶτος, ὃν ἴσμεν, ἀκονίη λαβεῖν λέγεται.* Tunc igitur Pancratij victoriam vir Mantineus, nomine Dromeus, seu Curfor primus, quem quidem sciamus, sine puluere confectus esse dicitur. & Lucianus in dialogo quodam, *ἀκονίη κρατήσομεν.* id est, sine puluere vincemus. Horatius Oda 1. lib. 1. *Sunt quos curriculo puluerem Olympicum Collegisse iuuat, &c.*

DVLICIS PALMÆ.] dulcis victoria. M. Tul. accus. lib. 5. *Ipse autem triumphus quamobrē omnium triumphorum gratissimus populo Ro. fuit, & iucundissimus? quia nihil est victoria dulcius. Sed licet etiam dicere Horatium palmæ naturam spectasse, cuius fructus gustatu dulcis est, dulcis medulla, quæ appellatur. lege Plinium lib. 13. cap. 4.*

VILIVS ARG.] argento carius est aurum: vilius, εὐπελέστερον.

O CIVES, CIVES] Epanaphora.

VIRTVS POST NUMMOS] huc pertinet illud Phocylidis, quod refert Plato lib. 3. de rep. his verbis, *φωκυλίδης γάρ, λέω δ' ἐγὼ, ἔκ ἀκείεις πῶς φησι*

Sf δει,

EXIGVA

A *δὲν, ὅταν τὸ ἴδιον βίος ἢ ἀπερὶ τὸ ἀσχεῖν, id est, Phocylidem (inquam) non audis, quemadmodum dicat, cum alicui suppetunt viuendi facultates, tum virtutem colere, atque exercere oportere.*

IANVS SVMMVS AB IMO] via quædam à Iani templo, seu à duobus Ianis, qui positi erant in foro Romano, non longè à Puteali, Romæ Ianus summus, medius, infimus, fuit appellata, in qua trapezite, & fæneratores habitabant. M. Tull. offi. lib. 2. in extremo, *sed toto hoc de genere, de qua-
renda, de collocanda pecunia, etiam de vtenda, com-
modius à quibusdam optimis viris ad medium Iani-
num sedentibus, quam ab vllis philosophis vlla in scho-
la disputatur.* & Philipp. 6. *Ianus medius in An-
tonij clientela sit? quis vnquam in illo Iano inuentus
est, qui L. Antonio mille nummum expensum ferret?*
erat autem templum Iani in foro Romano: vt &
duo Iani: à quibus Ianus summum, & Ianus im-
mum, & Ianus medium esse dictos, verisimilius
est, quàm à Iani templo.

B PRODOCET] sic est legendum, & ita scriptum
reperi in trib. cod. Vatic. & Rain. Card. Iannoct.
Faer. Torn. *prodocere* autem est foris, & palam, &
publicè docere. *pro* enim, vt alibi admonuimus,
sæpe idem valet in compositione, quod foris, seu
foras, & palam.

RECINUNT] id est, iterum atq; iterum canunt.
Od. 12. li. 1. *cuius recinet iocosa nomen imago?* & Od.
28. lib. 3. *Tu curua recines lyra Latonam, &c.*

DICTATA] tralatio est à magistrorum dicta-
tis. epist. ad Loll. 2. huius lib. *Sic iterat voces, & ver-
ba cadentia tollit, Vt puerum credas sano dictata ma-
gistro Reddere.* M. Tull. de finib. 4. *qua quidem res
efficit, ne necesse sit isdem de rebus semper quasi dicta-
ta decantare.* Idem ad Qu. Fratr. lib. 3. *præsertim
cum illam orationem nemo lecturus sit: meam in illi
pueri omnes tanquam dictata, perdiscant.*

LÆVO SVSPENSI LOCVLVS] hic verus
repetitur sat. 6. lib. 1.

C SI QVADRING. SEX SEPT. MILL.
DES.] id est, si quadringentis millibus festertium,
qui census erat equestris, sex, aut septem millia
defunt, non eris eques: at plebs eris, id est, de ple-
be, seu plebeius: beatè autem viuere licet, etiam
si quis non sit eques. Nonnulli lib. vet. habent,
Sed quadring. quam scripturam si probabimus,
erit obiectio. sunt qui habent *desunt*: & tum erit
concessio. Iam *sex septem* dictum pro sex, aut se-
ptem. sic M. Tull. ad Att. lib. 10. ep. cuius princi-
pium est, *Et si res ipsa monebat, &c. quippe qui floren-
tissimus, ac nouus VI. VII. diebus ipsi illi egenti, ac
perdite multitudini in odium acerbiss. venerit.* Te-
rent. Eunucho, actu 2. *illum liquet mihi deierare
His mensibus sex septem prorsum non vidisse proximi-
s.* Lucr. lib. 4. *Sex etiam septem loca vidire reddere
vocas.* Sed videntur potius hæc verba & distingue-
da, & sic esse intelligenda. *Si quadringentis sex, se-
ptem millia defunt, &c.* id est, Si quadringentis mil-
libus deest vnum mille. Nam si de quadringentis
sex millibus demantur septem millia, remanebunt
duntaxat trecenta nonaginta nouem millia. At-
que hanc huius loci explicationem magis probo, &
item viri docti. in his Iulianus Mediceus, vir cla-

rissimus, idemque castissimis & integerrimis mo-
ribus, antistes ecclesiæ Bliterensis. verum non ce-
labo lectorem, me reperisse scriptum in octo li-
bris manuscr. *Sed quadringentis, &c.* vt paullo an-
tè admonui: quæ scriptura si cui probabitur, sic e-
runt hæc accipienda, quasi sint eius verba, qui di-
cat se non posse peruenire ad equestris ordinis di-
gnitatem, quia non habeat quadringenta millia
aris: quem voluit esse censum equestris ordinis
L. Roscius Otho.

SVNT MORES ET LINGVA, FID.] qui-
dam lib. vet. hab. *sunt mores, est lingua, fides, &c.*

PLEBS ERIS:] plebeius eris, de plebe
eris.

AT PVERI LVD.] quidam lib. vet. habent,
vt pueri lud.

REX ERIS] vel referendum est ad veterem
loquendi consuetudinem, quæ etiam ad nostram
atatem peruénit: *rex sum*: pro fortunatissimus, &
beatissimus sum: vt apud Plautum in Pænulo.
Rex sum, si ego illum hodie hominem ad me allexero.
sic & Aufonius. *Qui rectè faciet, non qui domina-
tur, erit rex.* vel ad ludum illum puerorum, qui
verba mox ponemus.

HIC MVRVS AHENEVS ESTO] id est, in
hac vna re totius vitæ tuæ præsidium sit positum,
vt nullius flagitij tibi conscius sis, & ab omni cul-
pa vaces. hæc sit tua arx, tuumque propugnacu-
lum, nullius turpitudinis tibi esse conscium. Vi-
detur autem spectasse Horatius locum illum Pla-
tonis lib. 6. de legibus, vbi dicit Socrates, se Spar-
ræ assentiri, muros in terra iacentes, esse negligen-
dos, neque de integro excitandos: laudatque cu-
iusdam poëtæ dictum, *τὸ χαλκῶ καὶ σιδηρῶ δὲν εἶναι τὰ
τείχη μάλλον, ἢ γήϊνα,* id est, aheneos & ferreos esse inu-
ros oportere potius, quàm terrenos. significa-
bat autem poëta ille, qui quis fuit, per muros ahe-
neos, viros armatos.

NIL CONSCIRE SIBI, NVLLA PALL.]
huc pertinet illud Diphili, *ὁ σωιστορῶν ἀπὸ καὶ ἡ θρα-
σύτατος, ἢ σύνεσις αὐτῶν δειλότατον εἶναι ποιεῖ:* id est, qui si-
bi ipsi conscius est alicuius mali, etiam si sit auda-
cissimus, conscientia eum facit timidissimum.

ROSCIA DIC SODES, &c.] de lege Ro-
scia sup. diximus ad Od. 4. epod.

AN PVERORVM EST] sic habent duo
lib. Vatic. & Faern. & Torn. & Nicot. & Russl. in
alijs deest verbum *est*.

NÆNIA] cantilena puerilis: carmen leue.
sup. ad Od. 1. lib. 2. aliàs Nænia carmen, quod in
funere cantabatur ad tibiam, laudandi gratia. vi-
de Festum. videtur autem respexisse (& ita M.
Ant. Muretus putabat) ad locum illum Platonis,
qui est in Theæteto, his verbis, *ὁ μὲν ἀμαρτῶν, καὶ ὅς
αὐτὸν ἀμαρτῶν, καθεδέεται, ὁ δὲ πρῶτος οἱ παῖδες σφαι-
ροπαι, ὄνος, ὅς αὐτὸν ἀμαρτῶν ἀναμάρτητος, βασιλευσὶ ἡ-
μῶν, καὶ ὅτι παῖδες, ὅ, πᾶσι βέλονται,* id est, qui peccauit,
& qui semper peccauerit, se debet asinus, vt aiunt
pueri pila ludentes: qui verò non peccando su-
perior fuerit, rex erit noster, & quicquid volet,
imperabit. Cui Platonis loco similis est ille Dio-
nis

A nis Chrysof. orat. de regno quarta, Οὐδὲ γὰρ τῶν παῖδων ὁ νικῆσας, ὅταν παῖδων, ὡς αὐτὸν φασὶ βασιλέα, τῶν δὲ βασιλεὺς ὄντων, &c. id est, neque enim ex pueris is, qui vicit cum vna pila ludunt, vt eum regem dicunt, ita re vera rex est, &c.

ET MARIB. CVRIIS, ET DECANTATA] à priscis illis Romanis mascula virtute præditis, non mollibus, neque effæminatis decantata. quæ admodum hic mares Curios dixit, sic Od. 12. *incomitis Curium capillis.* Nam vt comiti capilli significent mollitiem, sic incomiti, feueritatem & temperantiam, simileisque virtutes.

ISNE TIBI MELIVS SVADET,] puta Roscius Otho, Rosciæ legis auctor.

QVI, REM FACIAS] qui suadet, vt rem facias, si possis rem rectè facere. Sic autem edendū curavi: *qui rem facias si, &c.* sine particula *vt:* quia illam nullo in antiquo cod. reperi. Et verò facile apparet ab aliquo semidocto esse adiectam. facile enim subintelligitur, cum sit hic ordo, qui hortatur, vel qui suadet rem facias.

VT PROP. SPECT.] vt habeas censum equestrem, & sis equestris ordinis, atque hoc pacto spectes ludos & gladiatores in quatuordecim ordinibus: vel vt, quamuis sis de plebe, spectes tamen de propiore loco, quàm pauperes: quasi ij, qui de plebe essent ditiores, propius ludos spectarent, quàm tenuiores: quod posterius minus mihi placet quàm prius.

B **LACRYMOSA POËMATA.]** tragædias Puppij. de Puppio tragico poëta nihil me legere memini, præter id, quod exstat apud Acronem. *Flebunt amici & bene noti mortem meam. Nam Puppius in me vino lacrymatus est.* Lacrymosa igitur poëmata, intellige vel propter Puppium lacrymosum, vel lacrymas spectatoribus excutientia.

RESPONSARE] repugnare, obsistere, non succumbere, sic dixit, *Responsare cupidinibus* sat. 6. lib. 2.

PRÆSENS HORTATUR] qui præsens hortatur alterum, magis commouet, quàm, qui absens per nuntium, aut per litteras. Sic Vlysses apud Hom. ὀδυσσ. μ. vnumquemq; sociorum hortatur astans, & præsens, vt remis enixè impulsis Scyllam, & Charybdin vitent. *Αὐτὰρ ἐγὼ διὰ τῆος ἰὼν ὄψεσθαι ἐπαύρου Μειλιχίου ἐπέεσσι παρὰ δὲ δὲ ἀνδρῶν ἑκάστον.* id est, At ego per nauem iens socios meos blandis verbis hortabar astans, vnumquemque, id est, singillatim. & ἰλιάδ. μ. Δὴ τότε Πυλιδάμας ἤρασσεν ἔκπρᾳ εἶπε παρὰ δὲ δὲ. id est, Tunc Polydamas audentem Hectorem appellauit assistens. Præterea maiorem vim habent, & plus valent, qui præsentis sunt, ex quo præsentis Diuos dicimus. vide ann. ad Od. 3. lib. 1. sic etiam loquitur M. Tull. lib. 3. accusat. *neque, cum præsens oraret, vt quamplurimum sereret, &c.* ibidem. *nisi litteras misissem: nõ est satis, nisi præsens confirmassem.*

C **OPTAT]** quidam lib. scripti habent *orat.* nõ nulli, *aptat.* quod tamen postremum non probo.

OLIM QVOD VVLP. ÆGR.] Notissimus est hic Æsopi apologus, commemorat eum Plato in Alcibiade primo, seu de natura humana, eo loco, vbi ostendit, Lacedæmonem omnium Græ

D Græcarum vrbium auri, argentique esse plenissimam, atque opulentissimam, propterea, quòd iam diu cum ex omni Græcia, tum interdum etiam ex Barbaria aurum eò ingrediatur, atque in fluat: effluat numquam: quin planè (inquit) vt fabulatur Æsopus vulpem leoni dixisse: nummorum ingredientium quidem vestigia omnia ad Lacedæmonem versa appàrent: egredientium autem nulla exstant. verba Platonis sunt hæc, *Ἀλλ' ἀπὸ λῶος καὶ τὸν Αἰσώπῳ μύθον, ὃν ἡ ἀλώπηξ πρὸς τὸν λέοντα εἶπε, καὶ τὸ εἰς Λακεδαίμονα νομισματικὸς εἰσιόντων μὲν ἴχνη τὰ ἐκείσε πηραμμένα, δὴλα' ἐξίοντος δ' ἕδαμῆ ἀντιῶ ἴδι.* cum his Horatianis consentanei sunt illi Lucilij versus, qui exstant apud Nonium. *quid sibi vult, quare sit vt introuorsus, vt ad te Spectent, atque ferant vestigia se omnia prorsus?* sic enim hos versus restituendos & legendos censeo, non vt vulgò leguntur, *vt introuorsus & ad te Spectent atque ferant vestigia, & omnia prorsus?* neque sunt emendati ab alijs, quãuis id se facturos promiserint. eodem pertinent & hi eiusdem Lucilij versus. videntur enim esse verba leonis vulpem ad se euocantis, atque allici entis. *Deducta hunc sic voce leo. cur tu ipsa venire Non vis huc?*

E **BELVA MVLTORVM ES CAPITVM]** θηρίον πολυκέφαλον. Plato lib. de rep. Xenocrates autem in Axiocho populum appellat, ἀχάριστον, ἀψίκορον, ὠμίον, βίασκανον, ἀπαίδευτον: id est, ingratum, fastidiosum, seu qui citò satietate afficitur, crudelem, inuidum, indoctum.

CAVTA] epist. 16. lib. 1. *Cautus enim metuit fo neam lupus.* paullo aliter sat. 5. li. 2. *Cautus vti ve let carum caput.* Astutam appellat Sat. 3. lib. 2. *Astuta ingenuum vulpes imitata leonem.*

CONDVCCERE PVBLICA] ex quo dicti sunt publicani, qui vectigalia populi Rom. conducebant, vt, quo plus exigerent, quàm conduxissent, eo plus lucri facerent. conducunt etiam publica, qui opus aliquod publicum faciendum, qui exercitum alendum, ac vestiendum suscipiunt: cuius posterioris exemplum pulcherrimum extat apud T. Liuium lib. 2. 3. ad finem.

F **SVNT, QVI FRVSTIS, ET POMIS, &c.]** captatores: quod genus hominum describit sat. 5. lib. 2. & M. Tull. paradox. ὅτι οἱ σοφοὶ ἐλευθεροί, &c. his verbis: *hereditatis spes quid indignitatis in seruiendo non suscipit? quem nutum locupletis orbi sepis nõ obseruat? loquitur ad voluntatem, quicquid denuntiatum sit, facit, assentitur, assidet, miratur. quid horum est liberi?* Quidam legunt *Crustis, & pomis,* & ita habent aliquot libri manuscr.

EXCIPIANTV E SENES] aptissimum verbum ad exprimendam captatorum calliditatem, ac solertiam in ambiendis & colendis senibus orbis. dicimus enim excipere, & exceptare pisceis. M. Tull. eod. parad. *& videat aliquem summis populi beneficijs usum, barbatulos mullulos exceptantem de piscina, & perirectantem, & muranarum copia gloriantem.* vel dicendum potius excipere, esse hic insidiosè adoriendo capere, vt excipere aprum venabulo, & excipere è prælio fugienteis. vide annot. ad Od. 12. lib. 3.

VIVARIA] viuaria, septa quædam loca, in quibus

A quibus feræ viæ pascuntur. leporaria appellat Varro, vt refert Gell. lib. 2. cap. 20.

MVLTVS OCC. CR. R. FÆN.] id est, mul-
titem suam familiarem occulto fænore, ex quo
intelligendum, non esse legitimum, seu legibus
concessum, amplificat: vt ille fat. 2. lib. 1. *Quinas
hic capiti mercedes exsecat.*

VERVM, ESTO ALIIS ALIOS, &c.] ve-
rùm (inquit) cùm tot sint hominum capita, & tam
varia ingenia, concedendum est, vt alij alijs stu-
dijs dediti sint. Quid autem minus ferendum,
quàm vnum, eundemque hominem nunc hoc,
nunc illud probare? neq; in vna sententia perpe-
tuò manere? neq; vnum consilium diutius am-
plecti? Plato in Gorgia Socratem ita facit loquen-
tem, καὶ τί ἐστὶν οἱμαὶ ὡς ἐέλπισε, καὶ τί οὐκ ἔστιν οἱ κρείττον
εἶναι αὐτῶν μὲν τε, καὶ ὁμοιωθεῖν, καὶ ἁρμόν, ὡς ἁρμόν, καὶ
πλείους ἀνθρώπους μὴ ὁμολογεῖν μοι, ἀλλ' ὅταν πᾶσι λέγειν μάλ-
λον, ἢ ἓνα ὄντα ἐμὲ ἐμαυτῶν ἀσύμφωνον εἶναι, καὶ ὅταν πᾶσι λέ-
γειν, id est, *At qui equidem arbitror multo prestare
lyram mihi disconuenire & discordem esse, & chorū,
cui ego prapositus sim, & complureis homines mihi
non assentiri, sed potius aduersari sua oratione, quàm
me, qui vnus sim, a meipso discrepare, mecumq; pu-
gnantia loqui.*

B *lyram mihi disconuenire & discordem esse, & chorū,
cui ego prapositus sim, & complureis homines mihi
non assentiri, sed potius aduersari sua oratione, quàm
me, qui vnus sim, a meipso discrepare, mecumq; pu-
gnantia loqui.*

POSSVNTNE] secutus sum hîc vnum cod.
Vatic. & Raïn. Card. nam ceteri non habent par-
ticulam interrogantem *ne*.

BAIIS PRÆL. AM.] Baiiæ, vrbs Campa-
niæ, aquis calidis nobilitata, ac celebrata: de qua
infra epist. 15. eod. lib. *amænis* autem, id est, ad se
amandas allicientibus.

PRÆLVCE] amœnior est: præstat. Sic præ-
niteat dixit Od. 33. lib. 1. pro eo, quod est, formio-
rior sit, seu videat. *cur tibi iniunior Lasæ præniteat fide.*

LACVS, ET MARE SENT. AM.] quia di-
ues statim eò materiam, cæmenta, ferramenta, &
cetera comportari iubet, vt tibi ædificet. Lacus est,
qui perennem & perpetuam habet aquam. Od.
15. lib. 2. *undiq; latius Extenta visentur Lucrino
Stagna lacu.*

C **FESTINANTIS HERI:]** non dixit *prope-
rantis, sed festinantis. Nam qui vnum quid mature
transigit, is properat: qui multa simul incipit, nec per-
ficit, is festinat.* Nonius.

CVI SI VITIOSA LIB. F. AVSP.] pro-
pterea, quòd olim nihil suscipiebat populus
Rom. inauspicatò: alioqui minus secundos rerū
susceptarum exitus, contemtionem religionis ascri-
bebat, fit vt auspiciū pro rei gerendæ ratione,
& principio sumatur. hoc igitur significat Horat.
si diuiti initium huius consilij à vitiosa libidine
natum sit: si vitiosa libido, tanquam auis cantu,
aut volatu, auspiciū ratum fecerit, id est, diui-
tem impulerit, vt ædificet: statim mutato consi-
lio fabros iubet ferramenta, ceteraque ad ædifi-
candum necessaria Teanum transportare. Tea-
num Sidicinum, non Apulum, accipiendum est.
quorum hoc Apulia, illud alterum, etiam Cam-
paniæ oppidum fuit, & ob aquas quoque calidas
visendum.

**LECTVS GEN. IN AVLA EST?] maritus
est? vxor est domi? lectus Genialis** (inquit Fe-

stus) *qui nuptijs sternitur, ex quo etiam appellatur.* **D**
M. Tull. in Cluentiana. *lectum illum Genialem,
quem biennio ante filia sua nubenti strauerat, in eadē
domo sibi ornari, & sterni iubet.* Virg. Æn. 6. *lucent
Genialibus altis Aurea fulcra toris.*

NIL AIT ESSE PR. MEL. NIL &c.] quā-
tum mali afferat mulier, & quæ sint matrimonij
incommoda, quæ rursus commoda: & quæ ex
vita cælibe nascantur incommoda, pulchrè ex-
plicat Hesiod. in Theog. Omnino pudica & com-
moda vxor, magnum bonum: impudica, seu per-
uicax, sæua, & morosa, magnum malum. Atque
in hac re Varronis consilium ac præceptum te-
nendum est, quod refert A. Gellius lib. 1. cap. 17.
*Vitium vxoris aut tollendum est, aut ferendū. Qui
tollit vitium, vxorem commodiorem præstat: Qui
fert, sese meliorem facit.*

IURAT BENÈ SOLIS] id est, iurat eos so-
los, qui vxorem duxerunt, beatos esse. notaui-
mus alibi hoc genus loquendi, *bene esse alicui.*

QVO TEN. VVLTVS M.] ordo est **E**
Quo nodo teneam Protea mutantem vultus, &
formam?

PROTEA] ad notissimam de Proteo fabulam
pertinent ea, quæ sunt fat. 3. lib. 2. *Effugiet tamen
hec scelerat' vincula Proteus, Cùm rapies in iura ma-
lis ridentem alienis: Fiet aper, modo auis, modo saxū,
& cùm volet, arbor.* eius auctor est Homer. ὄδυσσ.
λ. Ἄλλ' ἢ τι πρόψυ λέων γένετ' ἢ ὄρνιθός. Ἄντ' ἀρ' ἔπειτα δρά-
κων, καὶ παράδειξ, ἢ δὲ μέγας σῦς, τί νεπ' ὄρνιθον ὄδωρ, καὶ δέν-
δρον ὄψιπέπλον: quæ Virg. expressit his versibus Ge-
org. 4. *Fiet enim subito sus horridus, atraque tigris,
Squamosusque draco, & fulua ceruice leena: Aut
acrem flamma sonium dabit, atque ita vinculis Exci-
det, aut in aquas tenuis dilapsus abibit.*

QVID PAUPER? R.] Dixi de diuitum in-
constantia. dicamus nunc etiam de pauperū mo-
bilitate. ride, inquit, significat, pauperum in-
constantiam longè magis esse ridiculam, quàm diui-
tū: quia scilicet diuites in rebus suis: pauperes in
alienis & conductis inconstantiam suam decla-
rant, & expromunt.

MVTAT CENACVLA,] pauperes, qui non
habebant ædeis proprias, in quibus habitarent,
cenacula conducebant, id est, superiores ædium
partes. Nam diuites, quorum erant ædes locate,
partes inferiores vsque ad secundum tabulatum
sibi excipiebant, ac reseruabant: superiores pau-
peribus locabant.

ÆQVE NAVSEAT] æquè fastidiosus est: æ-
què fastidio afficitur.

PRIVA] sua, propria. priuos, priuasque anti-
qui dicebant pro singulis, vt scribit Festus. Lu-
cret. lib. 4. *In multas igitur voces vox vna repente
Diffugit, in priuas quoniam se diuidit aureis.* Horat.
fat. 5. lib. 2. *turdus, Sine aliud priuum dabitur tibi:
denolet illuc, Res ubi magna nitet domino sene.* Ite-
rum Lucret. lib. 5. *Aera nunc igitur dicam, qui cor-
pore toto Innumerabiliter priuas mutatur in horas.*
T. Liuius lib. annalium 30. *senatusconsultum in
hac verba factum est, vt priuos lapides silices priuasq;
verbenas secum ferrent.*

SI CVRTATVS] curtatus capillos, helle-
nismus

A nismus est, quale est odorati capillos, & alia sexcenta. reclamantibus fere omnibus libris manu scriptis, qui habent *curatus*, ego vulgatam scripturam tenui, curtatus.

IN ÆQUALI TONSORE] ex efficiente effectum intellige. capilli igitur ab inæquali tonsore decurtati, intelligendi sunt inæqualiter decurtati: quemadmodum infra epist. ad Mæcen. 3. huius lib. per textorem exigua togæ, exigua togam significat *Exiguaq; toga simul et textore Catonem.*

SI FORTÈ SVBVC. PEXÆ TRITA] si subucula mea trita est, tunica autem comta, elegans, munda, atque ita vestitus incedo, rides, quasi hoc cultus genus ineptum sit, & indecorum propter inæqualitatem, & discrepantiam. pexum opposuit trito. pexæ vestes, lanosæ, villosæq; sunt necesse est, nempe tales, ut in eis neq; stamen, neq; subtemen appareat: & à pectendo, vel à pectine sunt appellatæ: à quibus pexati, qui pexis vestibus amicti sunt. Mart. *pexatus pulchre rides me a zoile trita.* unde pexitas, id est, ut ita dicam, villositas. Plin. lib. 11. cap. 24. *quam non ad hoc videtur pertinere cribrata pexitas tele, & quadam politura arte ipsa per se tenax ratio trama?*

B **ÆSTVAT]** commouetur, & agitur animi perturbatione, & inconstantia. tralatio ducta est à maris æstibus nunc accedentibus, nunc recedentibus. sic M. Tull. accus. lib. 2. de iure ducendo, *æstare illi, qui dederant pecuniam.* ibid. *Itaque æstabat dubitatione: versabat se in utramque partem non solum mente, verum etiam corpore.*

DISCONVENIT] dissidet, discrepat: ut *discordat* apud Plaut. in Trinummo.

INSANIRE PVTAS SOLL. ME] id est, putas insaniam mihi esse solennem, & vsitatam: iccirco neque miraris, neque rides. dictum *solennia* pro solenniter: vel putas me communi omnium hominum more insanire. alij legendum putant *solennia mi*, pro *mibi*. hoc sensu, putas mihi rem esse solennem, & vsitatam mutare in horas sententiam, & insanire. alij post vocem *solennia* distinctionis notam ponunt, hocq; modo hunc locum explicant: insanire, putas esse res omnibus mortalibus solenneis, & vsitatas: id est, rem omnibus hominibus solennem: neque me rides. vocabuli autem solenne hæc significatio est, quam ostendimus. sic epist. ad Loll. 2. hoc lib. *Romanis solenne viris opus, vtile fama, Vitaq; & membris.* sic Tibull. lib. 2. *Ille leuis stipula solenneis potus aceruos Accendit, flammam transilietque sacras.* Cic. ad Attic. li. 7. *tantum illud nostrum solenne seruemus, ut ne quem istuc euntem sine litteris dimittamus.* Iterum Horat. epist. 1. lib. 2. *Roma dulce diu fuit, & solenne, reclusa Manè domo, vigilare.*

C **NEC MEDICI]** qui me sanet, qui elleboro purget.

A PRÆTORE DATI] Prætoris erat furiosis, & mente captis curatores dare, si deessent agnati & gentiles. nam, ut scribit M. Tul. Tusc. 3. *qui ita sit affectus, eum dominum esse rerum suarum vetant XII. tabule.* vide Caium iuriscons. in institution. iuris ciuilibus.

TUTE LA] tutor, defensor. aliter dixit Od. 6. lib. 4. *Delia tutela dea, &c.*

ET PRAVE SECT. STOM.] ob rem leuè, ob rem nihili irascaris. ordo autem verborum est: cum ob vnguem amici de te pend. & te respicientis, prave sectum stomacheris. significat, homines leuia suorum amicorum incommoda, ut quæ ad corpus pertinent, ad eamq; corporis particulam, quæ non ita magnam curam desiderat, iniquo animo ferre: maxima autem, & quæ ad animum referuntur, negligere.

TE RESPIC.] oculos & aspectum ad te referentis, ut patronum & parentem.

AD SVMMAM, SAP. VNO MIN. EST IO.] hac de re diximus sat. 3. lib. 1. ad illum locum *si diues, qui sapiens est.* Quod autem ad genus loquendi attinet, *vno minor est Ioue*, id est, vni Ioui cedit: vno Ioue inferior est: vni Ioui secundus est: tale est illud Oda 12. lib. 1. *Te minor latum reges equum orbem.* & Od. 6. lib. 3. *Dixi te minorem quod geris, imperas.* & sat. 10. lib. 1. *Inuentore minor.* nõ multo aliter epist. 10. lib. 1. *donec minor in certamine longo.* aliter Oda 5. lib. 3. *Parnosque natos, ut capitis minor Ase remouisse.* aliter & sat. 3. lib. 2. in extr. *O maior tandem parcas insane minori.*

PRÆCIPVÈ SANVS] nomen *sanus* ad corpus propriè pertinet: transfertur autem etiam ad animum. ad corpus retulit Horat. epistola ad Mæcen. 2. huius lib. *Si me viuere vis sanum, recteque valentem.* Et certè mihi videtur hoc loco ita posuisse, ut utroque modo intelligi vellet, & pro eo, qui corpore valet, & pro eo, qui sanæ mentis est. nam nomen *pituita*, quod statim sequitur, quamuis morbum corporis propriè significet per tralationem tamen etiam ad animi morbum pertinet, inanemque quandam laudis, & gloriæ cupiditatem significat, ut *κόρυζα* apud Græcos. Lucianus in dialogo *Μενίππ. καὶ Λιάκω. ἀλλὰ κενὸς ὄρεσι, καὶ τίφος, καὶ πολλὴ κόρυζα.* fortasse autem Stoicos irridet, qui affirmant, sapientem non solum diuitem, &c. sed etiam sanum semper futurum: cum id neque in sapientis, neque in cuiusquam sit potestate positum. in nomine *pituita* autem cum prima syllaba longa sit, dubium non est quin duæ vocales sequentes, u, & i, contrahantur, & coeant in vnam syllabam *κῆσιμαίρεσι.* qua de re alibi diximus.

EP. 2. AD LOLLIVM. I.

TROIANI belli scriptorem, maxime Lolli,

Dum tu declamas Romæ, Præneste relegi:

Qui, quid sit pulchrũ, quid turpe: quid utile, quid non:

Plenius, ac melius Chrysippo, & Crantore dicit.

Cur ita crediderim, nisi quid te detinet, audi.

Sf iij Fabu-